

'Geef me twee miljoen en ik bouw het ding'

Legendarisch muziekpaviljoen van Philips, Le Corbusier, Xenakis en Varèse (1958) kan herbouwd

Legendarisch is het paviljoen van de architecten Le Corbusier en Xenakis, waarin Philips in 1958 op de Wereldtentoonstelling in Brussel nieuwe geluidstechnieken demonstreerde met een compositie van Edgar Varèse. Het is te herbouwen, voor 10 miljoen, of voor slechts twee miljoen euro.

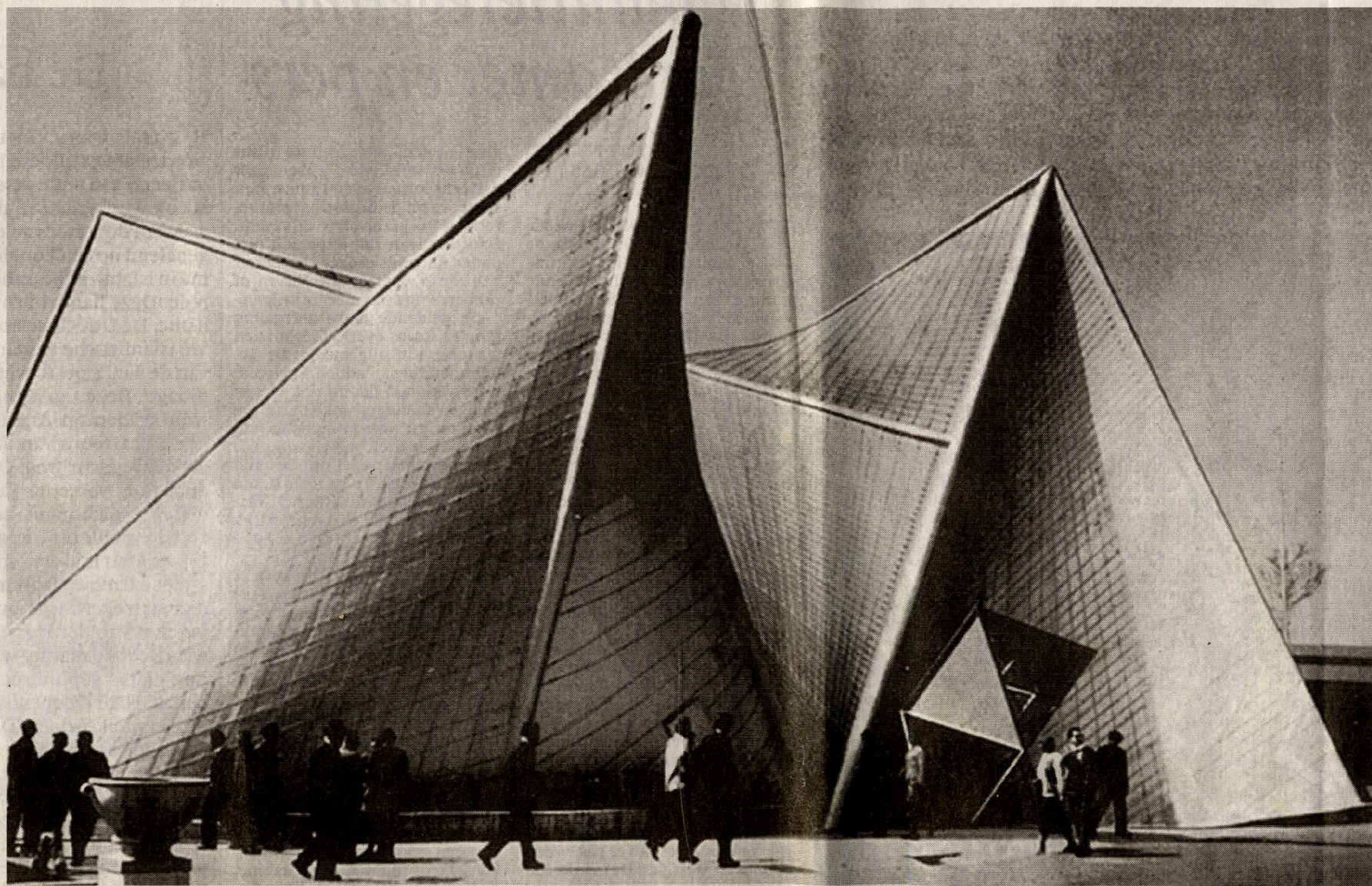
Door onze redacteur
BERNARD HULSMAN

EINDHOVEN, 19 JUNI. Het paviljoen van Philips waarin op de Wereldtentoonstelling van 1958 in Brussel de elektronische compositie *Poème électronique* van Edgar Varèse via 350 luidsprekers weerklonk, kan worden herbouwd. Technisch is het geen probleem om 'de eerste blob ter wereld', die officieel op naam staat van de Zwitsers-Franse architect Le Corbusier, te herbouwen in Eindhoven, zo bleek gisteren op het symposium 'Make it new: le poème électronique' in het Eindhovense popcentrum Dynamo.

Wessel de Jonge, die eerder betrokken was bij de restauratie van onder meer het sanatorium Zonnestraal in Hilversum, rekende voor dat herbouw, afhankelijk van de bouwwijze, tussen de 4,3 miljoen en de 10,4 miljoen euro gaat kosten. Volgens Arno Pronk, die als lector aan de Technische Universiteit Eindhoven (TU/e) onderzoek doet naar het bouwen van blobs, kan de herbouw met behulp van een nieuwe bouwwijze nog goedkoper. „Geef me twee miljoen en ik bouw het ding”, zei hij in de wandelgangen van het symposium.

Pronks goedkope, experimentele blobbouw zou de financiering van de herbouw van *Le poème électronique* vergemakkelijken, zo bleek uit het onderzoek naar de exploitatie van een herbouwd paviljoen, gedaan door Jos Lichtenberg, hoogleraar productontwikkeling aan de TU/e. Uit zijn presentatie bleek dat er nog een grote financiële kloof gaapt tussen de droom en de werkelijkheid van een nieuw Philips-paviljoen. Lichtenberg noemde ook nog subsidies, inkomsten uit architectuurtourisme en het 'rijke-oom-scenario' als mogelijkheden om de financiering rond te krijgen.

De droom van de herbouw van het Philips-paviljoen begon enkele jaren geleden, toen de Eindhovense stichting Alice het initiatief nam om te onderzoeken of herbouw van het gebouw in Eindhoven mogelijk was. In Dynamo werd de presentatie van de resultaten van het onderzoek gisteren omlijst door lezingen over onder meer de geschiedenis van het paviljoen, een re-

In het nieuwe stereotijdperk demonstreerde Philips op de Wereldtentoonstelling in Brussel in 1958 in een paviljoen de surround-muziek van Varèse via 350 luidsprekers

constructie van *Poème électronique* van Edgar Varèse door componist Kees Tazelaar en een indrukwekkende uitvoering door slagwerker Arnold Marinissen van *Rebonds* van Iannis Xenakis.

Als de omschrijving van architectuur als 'bevoren muziek' voor één gebouw geldt, dan voor het Philips-paviljoen. Weliswaar staat de ingezakte tent op naam van Le Corbusier, maar het grootste deel van het ontwerpwerk liet hij doen door de Griekse ingenieur-componist Iannis Xenakis, zo legde de Amerikaanse architectuurhistoricus Marc Treib gisteren uit. Xenakis werkte in de jaren vijftig bij Le Corbusier in Parijs. Le Corbusier was niet erg geïnte-

resseerd in de bouw van het Philips-paviljoen. Toen Xenakis erkenning wilde voor zijn aandeel in het ontwerp van het Philips-paviljoen, vond hij op een dag een briefje op de deur van het kantoor van Le Corbusier met de mededeling dat hij was ontslagen. 'Nu de strijd voor het modernisme is gewonnen, zult u geen moeite hebben een andere baan te vinden', had Le Corbusier geschreven. Zo gaf Le Corbusier de wereld de componist Xenakis in plaats van de architect Xenakis, aldus Treib.

Veel belangrijker dan het gebouw was voor Le Corbusier het feit dat Philips, het bedrijf dat hem had gevraagd zijn paviljoen voor de expo van 1958 te ontwerpen,

hem in de gelegenheid stelde een 'poème électronique', een Gesamtkunstwerk van geluid, beelden, kleur en ritme, te maken, aldus Treib. Voor de muziek wilde Le Corbusier niemand anders dan Varèse, die voor het paviljoen met behulp van vijf bandrecorders en de Philips-ingenieur Kalff elektronische muziek componeerde.

Het Philips-paviljoen is het enige gebouw in duizend jaar dat speciaal voor een nieuw soort muziek is ontworpen, zo liet componist Konrad Boehmer de aanwezigen in Dynamo weten.

Alleen hierom al verdient het Philips-paviljoen het om te worden herbouwd in de nieuw te bouwen wijk Strijp 5 in Eind-

hoven, vindt Boehmer. Andere deelnemers aan het debat over de herbouw van *Le Poème électronique* hadden meer twijfels over de reconstructie. Zo geloofde de Duitse historicus Robert Jütte niet dat *Le poème électronique* nu nog veel indruk zal maken op een publiek dat is opgegroeid met videoclip. Hij pleitte voor een eigentijdse invulling van een herbouwd Philips-paviljoen.

Jütte werd op zijn wenken bediend. Als Le Corbusier's paviljoen wordt herbouwd, zal het niet alleen dienen als drager van *Le poème électronique*, maar ook als centrum voor nieuwe kunst, architectuur en muziek, zo maakte Kees Tazelaar duidelijk.